

Tussenganger.

Marius Crous.

Pretoria: Protea, 2020. 152 pp.

ISBN 9781485310884.

Tussenganger is Marius Crous se vierde digbundel en volg op *Brief uit die kolonies* (2003), *Aan 'n beentjie sit en kluif* (2006) en *Vol draadwerk* (2012), wat almal deur Protea Boekhuis uitgegee is. Die digter se nuutste bundel spreek van 'n digterlike selfvertroue en verg inspanning van sy leser. Dit is 'n lywige teks met nege afdelings en talle tematiese fokuspunkte. Daar is 'n sterk Klasseieke en kerklike inslag wat deur die bundel geweef is, en die sentrale teken in hierdie verwysingsraamwerk word reeds deur die bundeltitel aangegee. Soos baie lesers ook aanvanklik sal vermoed, is die tussenganger waarna hier verwys word Maria, die moeder van Jesus Christus, maar ook die ander gedaantes van die tussenganger word met die lees van die bundel almaardeur aan die leser openbaar.

Die rol van die bemiddelaar word tematies in baie van die gedigte uitgewerk, soos in die lang gedig oor die Mariahemelvaart, "Koimisis" (41–5). Die rol van Maria as bemiddelaarsfiguur in sekere Christelike tradisies word in hierdie vers verken, erken, maar ook ontken, à la Calvyn, soos 'n voetnoot vir die reël "*stabat mater dolorosa*" stel: "van 431 tot 1931—nee selfs 1950—word

die dwaalskrifte versprei / g'n heilige g'n godsmoeder g'n opgevaarde is sy / wat maak haar 'n heilige tussenganger? / sondelose gekroonde koningin van die hemele so ewe / almal priesters seksloos gefrustreerd op soek na moederliefde wat haar so vereer / o exsecrabilis blasphemia" (44). Teenwoordig in hierdie besinning oor die heiligheid van Maria en haar rol as tussenganger tref die leser ook die spanning aan tussen enersyds die aards en bevlekte, en andersyds die hemels en onbevlekte. "Sacerdotalis Caelibatus" (79–81) gaan in sekere opsigte die beweerde deugde van die priesterlike seksuele onthouding tee, en bring weer die skunnigheid agter dogmatiese skyn te berde:

op 'n bed met komberse harig en skurf
maak die hand hom styf en vryf
tot hy sug en semen stort
oor die hand wat môre die hostie lig

"aan die geur en kleur van jou kom
sal jy geken word
die kwale en skete in jou jong lyf
af te lees uit die druppels"

tandepastatong in die keel
sy swartkoppieneus teen die kind se wang
hyg hy
"as jy iemand vertel van ons speletjie
gaan almal jou 'n moffie noem"

Toenemend word dit vir die leser duidelik dat die tussengangersfiguur nie net tematies in hierdie bundel bespied word nie, maar ook deur die digterstem aangeem word. Die bundel se epigraaf, 'n aanhaling van Kenneth Goldsmith, kondig dit aan: "The function of a writer is more like being a DJ than being Jimi Hendrix". Met ander woorde is die skrywer—hier digter—nie net die skepper van die kuns nie, maar ook interpreteerder, aanbieder en remixer om dit opnuut in 'n ander vorm en gedaante vir die leser aan te bied.

Die Klassieke tematiek betrek onder andere antieke Helleense mites in die gedigte "Achilles" (31) en "Drie weeklae vir Hektor" (32–3). Eersgenoemde behels die wrok van Achilles ná die dood van sy geliefde, Patroklos. Ofskoon die gedig vlugtig verwys na die debat rondom die aard van die verhouding tussen dié twee karakters, met Achilles wat "huil [...] soos 'n loops adolessent na sy eerste hartebreek", slaag die teks nie daarin om die welbekende verhaal in 'n nuwe lig te stel nie. Die beskrywing van Achilles se oorwinning oor Hektor van Troje, "die priamsappel", wat hy / [...] soos 'n vernielde sandhaai sleep / deur die seesand om die swart see", is 'n mooi versopsomming, maar daar word bloot te veel hier ingepers: die skakel tussen Hektor

as sy vader se trots en die mitiese Goue Appel as bron van onmin tussen Hera, Athena en Afrodite (en natuurlik ook die oorsaak van die Trojaanse oorlog). Teen soortgelyke lesersverwagtinge geweeg, slaag die daaropvolgende en veelstemmige “Drie weeklae vir Hektor” wel. Op die beurt is die spreker Andromache, Hektor se weduwee, Hekabe, sy moeder, en Helena, sy skoonsuster en die minnares van Paris. Die vroue van *Die Illias* kry hier ’n spreekbeurt, met Andromache wat wys op die magteloosheid van vroue uitgelewer aan die manhaftigheid van hul mans:

ek het getreur
[...]
bitter oor jy nie kon sterf oud soos priamos
in my arms in ons bed
met die reuk van kamp harslag perdesweet
aan jou harde lyf
oorlog is vir mans sê jy
weef en lyke afwas vir ons
trotse hektor
jou bruid is nou ’n slavin
in die huis van jou kind se moordenaar

Op haar beurt bekla Hekabe die onreg van haar seun se dood deur die toedoen van Achilles, “daai verwyfde smyter van die verbronsde speer”, en hoe sy as vrou sonder gesag aangewese is op haar seun Paris om haar vir Hektor se dood op Achilles te wreek. Helena laat haar weer uit oor haar eensaamheid in Ilios, “stad van my jagse saggiesigbeminde” (Paris). In al drie weeklae, en veral in dié van Andromache en Hekabe, tree die figuur van die vrou (as eggenote, moeder, en minnares) na vore as roudraer, maar ook as aardse bemiddelaar van die rou (“weef en lyke afwas vir ons”).

Daar word verderaan in die bundel in twee treffende lykdigte mooi voortborduur op die bemiddelaarsrol van die digter in verband met die dood, afskeid en rou, naamlik “Lykdig vir Wisława Szymborska” (114) en “Bardo” (119) oor die afsterwe van ’n moeder. Hier is dit duidelik dat die digter weer die verantwoordelikheid op sigself neem om op te tree as ’n uitlêer van die oorgang na die dood.

Talle ander temas word in *Tussenganger* aange-tref—helaas te veel om in hierdie kort resensie ruimte aan hulle almal af te staan. Daar moet nietemin kortliks ook melding gemaak word van uitdagende gedigte soos “Elagabalus” (26) en “The Pozzing of Pete Crest” (28), sowel as ’n aantal gedigte met ’n ekopoëtiese inslag (byvoorbeeld “Kyrie” 51) en oor aktuele kwessies soos die #FeesMustFall-beweging (“#FMF” 84). Wat duidelik is, is dat hierdie bundel nie net van ’n digterlike selfvertroue spreek nie, maar ook dat dit onbeskaamd

hoë eise aan die leser stel. Crous se verse is dig verweef en put uit ’n ryke erfenis van verwysings uit verskeie tale, kulture en identiteite. Dit is daarom nie ’n bundel wat sonder inspanning en moeite gepak kan word nie, en dit sal om dié rede waarskynlik sekere lesers afsit. Soos egter die geval is met ander lywige bundels van die afgelope dekade, is *Tussenganger* ’n bundel wat die leser wat volhou sal uitdaag en met diepgaande verskeidenheid sal beloon.

Reinhardt Fourie
fourir@unisa.ac.za
Universiteit van Suid-Afrika
Pretoria, Suid-Afrika
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1292-8140>

DOI: <https://doi.org/10.17159/tl.v58i2.11663>